

В.М. Лачкова, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

М.Р. Шельпак, студ. (*ХДУХТ, Харків*)

КРИЗА РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ЯК ПЕРЕДУМОВА АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Кризові явища в діяльності комерційного банку є моментом різкого загострення суперечностей, які виникають у процесі взаємодії окремих елементів комерційного банку як мікроекономічної системи між собою та із зовнішнім оточенням. Під фінансовою кризою комерційного банку розуміють фазу розбалансованої його діяльності та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини. Проведене дослідження підтверджує положення, що важливе значення у процесі дослідження причин кризового стану банку має виокремлення зовнішніх та внутрішніх кризових чинників. Серед зовнішніх чинників головними фахівці вважають макроекономічний стан суспільства, розвиток національної економіки, специфіку інтеграції у міжнародну економіку. Первинним внутрішнім чинником, який сприяє розвитку кризи банківської установи, є неадекватний до ринкових вимог стан управління нею. Проведені дослідження дозволяють констатувати, що на теперішній час склалися несприятливі умови функціонування комерційних банків в Україні. Системна банківська криза, що розпочалась у 2014 році, триває і сьогодні. На думку вітчизняних фахівців з питань фінансової політики і банківської діяльності криза банківської системи України є результатом перетинання трьох груп проблем:

- багаторічних структурних та інвестиційних диспропорцій економіки України, які є постійним джерелом ризиків загострення фінансових та валютних криз;

- системних проблем банківської системи, які у скритому стані існували десятиріччя;

- різкого загострення проблем банківської системи у 2014 році внаслідок форс-мажорних зовнішньополітичних чинників та неадекватних дій монетарного регулятора, у результаті яких відбулися трикратна девальвація гривні та поширення банківської кризи до системної.

Перша група проблем – деструктивна сировинна модель розвитку економіки та деіндустріалізація – генерують вразливість платіжного балансу і високі валютні ризики; монополізація або

олігополізація ринків, системна корупція консервують сировинний тип розвитку економіки, перешкоджають довгостроковим інвестиціям. Друга група кризових чинників банківської системи пов'язана із системним дефіцитом довгих ресурсів, що позбавляє банківську систему можливостей інвестиційного кредитування; існуючі диспропорції банківських балансів за строками активів і пасивів та за валютами створюють вразливість банківських установ і їх клієнтів щодо коливання валютних курсів. До третьої групи чинників банківської кризи відносяться неадекватні дії монетарного регулятора у сфері монетарної, валютної та комунікаційної політики, а також неефективні дії у сфері банківського регулювання, що призвели до різкого скорочення чисельності банківських установ в Україні (майже півсотні за 2 останніх роки) та збитковості діяльності – по завершенню 2015 року збиток банківської системи склав -77,9 млрд.грн. Системна криза банківської системи країни, неадекватне зовнішнім загрозам внутрішнє управління комерційними банками зумовили кризовий стан значної кількості банківських установ.

Проблема розгортання кризи на рівні окремого банку, загроза визнання його банкрутом мають масштабні негативні економіко-соціальні наслідки, що вимагає термінового посилення антикризового управління їх фінансами. Цілі та завдання антикризового управління визначаються глибиною та характером протікання кризи у комерційному банку. Вагомий внесок у розвиток науково-методологічних засад антикризового управління банківською діяльністю було здійснено такими зарубіжними дослідниками, як: Ф. Валенсія, Дж. Гарсія, А. Деміргук-Кунт, Е. Детражиа, М.Ю. Воронько, О.Л. Драчова, А.М. Кармінський, І.В. Ларіонова та ін. Сучасні інструменти управління банківськими кризами знайшли відображення у наукових працях українських дослідників, зокрема: О.І. Барановського, Т.А. Васильєвої, В.М. Гейця, О.В. Дзюблюка, О.М. Діденко, І.І. Дьяконової, А.О. Єпіфанова, А.М. Мороза, І.В. Сала та ін. Разом із тим, незважаючи на численні наукові здобутки, низка питань залишається недостатньо дослідженою. Особливо гостро стоять завдання узгодження антикризового менеджменту на рівні окремих банків із антикризовим регулюванням на рівні держави, розвитку методичної бази прогнозування криз у банках, обґрунтування критеріїв вибору інструментів антикризової стабілізації. Сутність антикризового управління ґрунтується на таких основних положеннях: кризу можна передбачати; до кризи можна і необхідно готуватися; кризу можна пом'якшити; управління процесами виходу з кризи здатне прискорювати процеси її протікання та мінімізувати наслідки.